

פרק ג - בעניין רוח הקודש והנבואה

א-ב. ההשכלה הטבעית וההשכלה הנשפעת שהיא רוח הקודש, וההפרש ביניהן

הנה חקק הבורא יתברך שמו בטבעו של האדם שיהיה מתלמד, מבין ומשכיל, בהשקיפו על הנמצאים ובחינותיהם, וממה שמתגלה לפניו - יתבונן וידרוש את שאינו מתגלה, עד שישגיגהו ויעמוד עליו. וזהו דרך "ההשכלה הטבעית".

אמנם עוד גזר שימצא לו השכלה מעולה מזו מאוד, והיא "ההשכלה הנשפעת"⁶², והיינו שיושפע לו שפע ממנו יתברך שמו על ידי איזה אמצעים שהכין לזה, ובהגיע השפע ההוא אל שכלו⁶³ - יוקבע בו ידיעת עניין מה, בכירור, בכלתי ספק ובכלתי טעות, וידע הדבר בשלמות סיבותיו ותולדותיו, כל דבר במדרגתו⁶⁴.

ועניין זה נקרא "רוח הקודש".

והנה בדרך זה ישיג עניינים מה שבגדר ההשכלה הטבעית, אך ביותר בירור וכמו שכתבתי.

וישיג גם כן עניינים מה שאין בגדר ההשכלה הטבעית שתשיגם. ומכלל זה העתידות והנסתרות⁶⁵.

הערות - לימוד ענוים דרכו

62 עיין במו"נ א,א שכתב שבעבור ההשכלה הזאת הנשפעת נאמר על האדם "בצלם אלוהים ברא אותו".

63 בניגוד לנבואה - שכבוד ה' שורה על האדם ומשתלט על כולו, ברוח הקודש אין מדובר בהשראת שכינה על האדם אלא בשפע ששופע עליו, ואין מדובר על השתלטות כללית על האדם, אלא השפעה על שכלו הטבעי בלבד.

64 הרי לנו חמישה דברים שמיוחדים בהשכלה הנשפעת ולא תמיד ישנם בהשכלה הטבעית, בפרט בעניינים הרוחניים: ידיעת העניין בכירור ולא באופן עמום; במוחלטות ללא ספקות; ללא טעות; ידיעה שכוללת את מכלול היחסים: הסיבות שמובילות לעניין ותוצאותיו; חלוקה ברורה של המדרגות.

65 בדעת תבונות סי' קעח (בעניין הנבואה) הסביר הרמח"ל שעל ידי ראיית הכבוד, שבו הנביא משיג את מידות ה' ודרכי הנהגותיו בעולם, הוא יודע גם את העתיד לקרות. וז"ל: "אמיתת מהותו ית' ושלמותו מה שהוא לפי עצמו - אינו ניתן להיות מושג לנו כלל. ולא ישיגוהו (הנביאים) אלא מצד פעולותיו ומצד המידות אשר קבע לעצמו להנהיג את העולם, וכמו שביארנו. וישיגוהו מטיב ומעניש, מרחם, שופט, מחיה, רופא, ובכל שאר כל התארים המיוחדים לו מצד פעולותיו. ויראה להם כל השפעותיו בכל דרכיהם, ויראו כל ענייניהם שבהם תלויים כל חוקות השמים והארץ וכל צבאם וכל פרטיהם. ועל כן ידעו העבר והעתיד מה שהקב"ה עושה בעולם, כי הנה ישיגוהו תופס באחת המידות, וישיגו כל התולדות הנולדות מזה בכל הנבראים שיהיו, וישיגוהו תופס במידה שתפס, ובמידה שיתפוס בכל פרטי העניין הזה כולו".

מסלול 1: יום ה, כד סיון
מסלול 2: יום א, כו סיון
מסלול 3: יום ב, כה סיון
מסלול 4: יום ג, כד סיון

ג. מדרגות ברוח הקודש ומדרגת ההשפעה הנסתרת

ואולם מדרגות על מדרגות נמצאו בדבר. בין בעניין כוח השפע הנשפע, בין בזמן השפע⁶⁶, בין בדרך הגיעו אל האדם⁶⁷, ובמהות הדברים⁶⁸ המתגלים ונודעים לו על ידי זה.

אמנם ככולם תהיה ההשפעה בדרך שירגיש בה המושפע בבירור.

אכן עוד יקרה שיושפע בלב האדם שפע שיעמידהו על תוכן עניין מהעניינים, אך לא ירגיש בו המושפע אלא כמי שנופלת מחשבה בלבבו⁶⁹, ויקרא זה לפעמים על דרך הרחבה "רוח הקודש" בדברי חז"ל, או "השפעה נסתרת". אבל רוח הקודש באמת - הוא שיהיה ניכר ונרגש בבירור לבעליו וכמ"ש.

ד. עניין הנבואה

ואמנם למעלה מכל זה יש מעלה אחרת, והיא הנבואה. ועניינה, שיגיע האדם ויתקשר בבורא יתברך שמו ויתדבק בו דבקת ממש, באופן שירגיש ההתדבקות, וישיג מה שהוא מתדבק בו - דהיינו כבודו יתברך שמו, על הדרך שנבאר לפנים, ויהיה הדבר

הערות - ילמד ענוים דרכו

66 עיין ברמב"ם בפתיחה למו"נ שהמשיל את המדרגות שב"כוח השפע" בהארה של מראה הברק שאורו חזק ולמרחוק לעומת הארה של אבן טובה שאורה חלש ולמרחק קטן יותר; ואת "זמן השפע" בתדירות הברקים, שיש מי שהברק מאיר לו בזה אחר זה ויש שהברק מאיר לו פעם או פעמיים בכל חייו. וז"ל הרמח"ל בפירושו מאמר הזוהר ריש משפטים: "וצריך שתדע כי רוח הקודש לא זו מחכמי ישראל, כי בו נאמר: 'ורוח אלוהים מרחפת על פני המים'. אבל כמה דרכים יש לרוח הקודש: כי יש שהוא מתגלה הרבה, ויש שהוא בגילוי פחות, ויש שהוא בהעלם גמור. אך עכ"פ בלבם של ישראל ניתן, כדי להנהיג את ישראל".

67 כן כתב בספר אדיר במרום: "ענייני השראת השכינה וגילוי רוח הקודש הם בדרכים רבים. וכבר מצאנו לרז"ל שפירשו (פסחים ק"ז, א) 'לדוד מזמור' או 'מזמור לדוד' - לפי דרך השראת רוח הקודש עליו. וזה כי לפעמים יוצא מלמעלה אור, והוא יגיע אל האדם וישג הנמצא באור ההוא. או יכין האדם עצמו ויעסוק בתורה, ויעיר הדברים העליונים. וגם יש שאורות נוספים על אורות, ומתלהטים אלה באלה, והדרכים רבים מאוד. ועכ"פ תדע שעסק התורה מלמטה ממשך אורות עליונים ומחזקים".

68 יש ידיעות הבאות ברוח הקודש בסדר תיקון החברה, יש ידיעות הבאות ברוח הקודש בהנהגת ה' בעולם, יש ידיעות בענייני התורה ויש דברים פנימיים יותר.

69 כלומר, השפע האלוהי מתלבש בשכל הטבעי של אותו אדם, ועל כן אין הוא מרגיש שמדובר בשפע שבא מלמעלה. מה ההבחנה בין ההשפעה הגלויה להשפעה הנסתרת? נראה לי שבהשפעה הגלויה הדברים באים בבת אחת בלא שיבין מהיכן נולדה אותה הידיעה. כן כתב בגנוי הרמח"ל ב"סוד המרכבה דמות אדם והיחוד": "כן המחשבות הנה פועלות כל אחת בפני עצמה, בכמה טורה להכין הדברים מעט מעט. ואך רוח הקודש - מבין את הדבר בבת אחת, בלא שיראה איך הידיעה נולדה". לעומת זאת, בהשפעה הנסתרת הוא יכול להבין מהיכן נולדה. וזה כמו החילוק שבין נס לגלוי לנס נסתר.

ברור אצלו ומורגש ממנו בלי ספק כלל, כדרך שלא יסתפק בדבר גשמי שירגישהו בחושיו.

והנה עיקר הנבואה - הוא השיג הדבקות והקשר הזה, עודו בחיים, שזה שלמות גדול ודאי. ואולם יתלווה לזה ידיעות והשכלות⁷⁰. כי אמנם ישיג על ידי זה עניינים אמיתיים ונכבדים מאוד מסתרי סודותיו יתברך שמו. וישיגם בבידור בדרך ההשכלה הנשפעת שזכרנו, וביותר כוח מבעל רוח הקודש, וכמו שנכתוב עוד בס"ד.

ה. דרך השגת הנביא

אך דרך ההשגה הזאת הוא שתהיה על ידי אמצעים. שלא יתדבק האדם ולא ישיג את כבודו יתברך שמו כמי שרואה את חברו לפניו, אלא על ידי משרתים (=אמצעי ביניים), ישמשו להשגה (כמו) שימוש הזכוכית (=מראה) לעין⁷¹, שעל ידם יושג הכבוד.

אך המושג באמת יהיה הכבוד ולא אחר⁷², אלא שתשתנה ההשגה כפי שינוי

הערות - ילמד עניים דרכו

70 מטרת רוח הקודש היא ההשכלה ואילו מטרת הנבואה היא עצם הדבקות. וכן כתב במאמר העיקרים: "מלבד הידיעות שירוויח הנביא בגילוי הנבואה, הנה מי שיגיע להיות נביא - מוכרח הוא שנתדבק בו ית' דבקות גדול, עד שיזכה לגילוי הזה".

וכן המעיין בדברי ריה"ל (עיין א, מא-מג; ד, ה) יראה שהנבואה היא עצם הדבקות ששורה על האדם על ידי חלות העניין האלוהי עליו, וההשגות החדשות באות ממילא. לעומת זאת ברמב"ם (הל' יסודי התורה פרק ז; מו"נ ב, לו-לז) ניכר שתכלית הנבואה היא ההשגה. אולם באמת הרמב"ם הרחיב את מושגי הנבואה גם לרוח הקודש (מו"נ ב, מה). אם כן, אפשר שתנאי הנבואה שעליהם מדבר הרמב"ם הם כדי להגיע תחילה לרוח הקודש, ואילו תנאי הנבואה שעליהם מדבר ריה"ל הם כדי להגיע לדבקות הנבואית. לפי זה, מה שאמר הרמב"ם שגם גוי יכול להיות נביא - הכוונה לרוח הקודש, ומה שכתב ריה"ל שגוי אינו יכול להיות נביא - הכוונה לנבואה ממש שיש בה השראת שכינה על האדם. והנה, בדעת תבונות ס' קצח הגדיר הרמח"ל: "הנבואה היא ידיעה והשגה שהקב"ה נותן לנביא מכבודו ית'". אולם אין דבריו אלו סותרים את מה שנאמר כאן. תכלית הנבואה היא הדבקות, והשגת הדבקות היא דבר רחב וגדול יותר, שההשגה עצמה היא רק פרט אחד בו. אולם הדרך להגיע אל הדבקות היא על ידי ההשגה שמישיג בנבואה. הידיעה עצמה בהשגת כבוד ה' - היא המביאה את הנביא לדבקות בבורא, כדבריו במאמר החכמה: "גזר האדון ב"ה להיות מתגלה לבני אדם בנבואה על ידי תמונות ודמיונות נבואיים, שמתוכם ישיגו עניינים אמיתיים ונשגבים בסתרי רוממותו ית' והשגחתו... וכן בבחינת ההתדבקות שמתדבקים בו ית' ומשתעשעים בו ונשלמים בשלימותו, אין כל זה נעשה אלא באמצעות הגילויים האלה, שהוא ית' מתגלה להם כפי מה שגוזרת חכמתו היותו ראוי ונאות להם". הרי שתחילה יש דבקות של הכבוד בנביא, ודבקות זו מביאה אותו בין השאר גם להשגה, וההשגה מביאה את הנביא לדבקות גדולה יותר.

71 בהקדמה לפרק חלק קבע הרמב"ם שכל הנביאים מתנבאים על ידי מלאך מלבד משה רבנו. הרמב"ן לזירא יח, א, תמה על הרמב"ם ודחה אותו, שכל הנבואות הן דבקות בה' ודבר ה', אלא שבאות לשאר הנביאים במראה לא מצוחצחת.

72 אולם באמת עניין ה"אספקלריה", כפי שמבואר במדרש (עיין לקמן), הוא ראיית המראה דרך חידות ומשלים, ואת זה מכנה הרמב"ם "מלאך", כפי שכתב בהל' יסודי התורה פרק ז. ועיין גם לקמן בפרק ה. הרמח"ל רומז לשתי נקודות: הנקודה הראשונה היא שהנביא אינו טועה לחשוב שהוא רואה במשלים ובחידות את עצמות ה', אלא ברור לו שאין זה אלא משלים לכבוד ה' ולדרכי הנהגותיו,

מסלול 1: יום ה, כד סיון מסלול 3: יום ב, כה סיון
מסלול 2: יום א, כו סיון מסלול 4: יום ג, כד סיון

האמצעיים, כראייה באספקלריות⁷³. ויבחן בזה מדרגות: הריחוק והקירוב (=מספר האספקלריות), ובהירות האספקלריא ועכירותה⁷⁴.

הערות - ילמד ענוים דרכו

ואין אפוא חשש שיפול להגשמה. כן כתב בדעת תבונות סי' קפ-קפד: "אבל היא השגה נשפעה בהם, וידיעה נחקקת, שלא יפול בה הספק וצורך העיון והרגל המופתים, אלא יתברר להם בלי שום ספק שהמתגלה עליהם ומדבר עמהם יהיה כבודו ית', והוא המחדש בלבם הדמיונות הנבואיים ההם. ותחקק בלבם ידיעה כמו כן - שישגו פתרון המראה והחידה... והנה על פי הדרך הזה - נפש הנביא תשיג כל עניין הנבואה לאמיתו, והיינו, הנה יתברר לה שהאדון ב"ה הוא המתגלה עליה, ומודיע אותה מה שמודיע אותה; ויתברר לה כמו כן שאי אפשר לה להסתכל בו; לא מבעיא בהסתכלות של עין טבעי, אלא אפילו בהסתכלות נפשי, שאינו אלא השגה והבנה, כי לא תוכל הנפש להשיג עניינו יתברך שמו. ויתברר לה שהכבוד המתגלה עליה מחדש בה דמות נבואי נברא, שמתוכו מקבלת הידיעה שהיא צריכה לקבל, והיינו: 'וביד הנביאים אדמה', שהבאנו למעלה. ונמצא, שהאמת מתברר לה בירור גמור, ואין לה מקום לטעות, כי הידיעה האמיתית חקוקה בה לדעת כל האמת הזאת. והנה לא תשיג הדמיון הנבואי אלא אם כן באותה השעה עצמה תשיג שאינו אלא דמיון נבואי, ולא עצמותו של האדון ב"ה".

הנקודה השנייה: למרות כל האספקלריות וטשטושן, כמו שיבואר בהמשך, הגורמים לכך שאין הנביא רואה את כל התמונה בשלמותה, כפי שכתב שם בסי' קפח: "ואם הדמות עצמו לא ישיגוהו כי אם קצת, הנה ודאי הוא שלא תגיע אליהם הידיעה מושלמת בכל חלקיה, אלא הקצת שכנגד הקצת שראו מן הדמות", אף על פי כן את אותה השגה שהשיגו - ישיגו בבירור גמור, כדבריו שם בסי' קפד: "שנפש הנביא משגת האמת בבירור. וזה, כי כבר שמעת שאין השגת הנביא וידיעתו כהשגה וידיעה הטבעית, אבל היא השגה מוטבעת ונחקקת בו, שימצא לו בירור גמור בידיעותיו בלא שום ספק. וזה הוא מין ידיעה שלא יוכל דעת האדם הטבעי לשער אותה כלל".

73 אספקלריא היא זכוכית. אספקלריא מאירה היא זכוכית ללא מסך מאחוריה, שאז האדם רואה את מה שלפניו ורק חלון הזכוכית מפריד ביניהם. אבל אספקלריא שאינה מאירה היא מראה, שהאדם רואה מה שמשתקף במראה (כן הסביר הרמח"ל בספר אדיר במרום "ואפרש לך עתה עניין האספקלריא..."), ובוזה יש מדרגות: ריבוי המראות וצחצוחן, כדלקמן.

74 כלומר יש במדרגות הנבואה שני פרמטרים: ריבוי המראות וטשטוש המראות. ובאמת אלו הן שתי דעות בויקרא רבה א"ד: "מה בין משה לכל הנביאים? רבי יהודה ב"ר אלעאי ורבנן: ר"י אומר - מתוך תשע איספקלריות היו הנביאים רואים, הה"ד: 'וכמראה המראה אשר ראיתי וגו'', ומשה ראה מתוך איספקלריא אחת, שנאמר: 'ומראה ולא בחידות'. רבנן אמרין: כל הנביאים ראו מתוך איספקלריא מלוכלכת, הה"ד: 'ואנכי חזון הרביתי וביד הנביאים אדמה', ומשה ראה מתוך איספקלריא מצוחצחת, הה"ד: 'ותמונת ה' יביט'. רבי פנחס בשם ר' הושעיא אמר: משל למלך שנגלה על בן ביתו באיקונין שלו. לפי שבעולם הזה, שכינה נגלית על היחידים, אבל לעתיד לבוא 'ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדו כי פי ה' דבר".

הרמח"ל חיבר בין שתי הדעות, בבחינת "אלו ואלו דברי אלוהים חיים": כמות המראות היא כמות המשלים שהנביא צריך להמשיל מדבר לדבר על מנת להשיג את מראה הנבואה; לכלוך המראה - משמעותו שאינו רואה את כל התמונה, אלא רק את הנקודה שניתן לו להשיג מתוך התמונה השלמה, ואת אותה נקודה הוא משיג בבירור. [לעומת זאת, משה רבנו היה משיג את כל התמונה בבירור. עיין מו"נ א"ג, בגד בביאור הפסוק: "אני אעביר כל טובי" ובביאור "בכל ביתי נאמן הוא".] על העניין השני של אי-ראיית התמונה המלאה, הרחיב הרמח"ל בדעת תבונות סי' קפח: "שאר הנביאים - אפילו הדמות הזה לא יוכלו להביט בו הבטה גמורה, כי אינו נראה להם אלא כמו אחר כתיבים, או כמה מראות, או מראה בלתי מצוחצחת. ועניין זה פירשו חז"ל על מקרא זה עצמו, וז"ל: 'מה בין משה

1. אופן ההתנבאות

והנה בהגלותו יתברך שמו ובהשפיע שפעו על הנביא, יגבר עליו תגבורת גדול, ומיד חומרו וכל איברי גופו יזדעזעו ויחשבו להתהפך – כי זה מחוק החומר, שלא לסבול גילוי הרוחניות, כל שכן גילוי כבודו יתברך שמו. והנה הרגשותיו יבטלו, וגם פעולותיו הנפשיות לא יפעלו כלל מעצמן, אבל תשארנה כולן תלויות בו יתברך שמו ובשפעו הנשפע⁷⁵.

והנה מצד ההתדבקות שנשמתו מתדבקת, יתוסף בה מציאות השכלה חוץ מגדר כל ההשכלה האנושית לגמרי, כי תהיה השכלה בה לא מצד מה שהיא בעצמה, אלא מצד היות השורש העליון מתקשר בה. ואז מה שתשיג יהיה בדרך יותר נשגב ממה שהוא המושג ממנה מצד עצמה. ובזה יפה כוחו של הנביא מבעל רוח הקודש אפילו בהשגת הידיעות. כי הרי הוא משכיל בהשכלה עליונה מכל השכלה שאפשר לאדם, והיא השכלה בבחינת היותו קשור בבוראו⁷⁶.

הערות – ילמד ענוים דרכו

לשאר הנביאים? ר' יהודה אומר, כל הנביאים ראו מתוך תשע אספקלריות... ומשה מתוך אספקלריא אחת; ורבנין אמרי, כל הנביאים ראו מתוך אספקלריא מלוכלכת וכו' ומשה מתוך אספקלריא מצוחצחת'. והנה בהיות שאפילו הדמות הנראה להם אינם יכולים לראות אותו היטב, הנה לא ישיגו סוף ענייניו, וממילא גם מן הפתרון יחסר להם הבנה. וזה פשוט, כי כבר אין הקב"ה מראה להם דמיות אלו אלא להודיעם ידיעות נכללות בדמות הנבואי ההוא, שבראותם הדמות – ישיגו הידיעה הנכללת בו בכל חלקיו; ואם הדמות עצמו לא ישיגוהו כי אם קצת, הנה ודאי הוא שלא תגיע אליהם הידיעה מושלמת בכל חלקיה, אלא הקצת שכנגד הקצת שראו מן הדמות".

הרמב"ם בהקדמה לאבות ביאר שריכזי המחיצות ורמת הצחצוח שלהן תלויים בשני פרמטרים: מעלות המידות והמעלות השכליות. ולי נראה ע"פ דרכו של הרמז"ל, שהצחצוח תלוי ברמת טהרת הגוף על ידי שמירת מצוות לא תעשה המנקות את הגוף מעורלתו ומתשוקותיו לתאוות, ומיעוט המראות תלוי ברמת הארת הנשמה על ידי קיום מצוות עשה בדקדוק ובכוונה גדולה, באהבה ויראה. עכ"פ הפרמטרים הללו באדם עצמו משפיעים עד כמה יצטרך למתווכים על מנת להשיג את מראה הנבואה.

75 כולל כאן שני עניינים: א. שיתוק הגוף ותשוקות החומר; ב. התבטלות שליטת הגוף על כוחותיו לשכינה השוכנת עליו.

בניגוד לחלום ששם הנשמה עולה למעלה ומתערבת עם העולם הרוחני, כמו שהתבאר בפרק א, ובניגוד לרוח הקודש שהשפע יורד למטה אך רק אל שכלו, בנבואה – השכינה יורדת אל האדם ומשתלטת על כולו. משום כך, גם הכוח המדמה אינו פועל מכוח עצמו, כמו בחלום, אלא נשלט ומופעל על ידי השכינה. לכן, בניגוד לחלום שאפילו על ידי מלאך "אין חלום בלא דברים בטלים", הבאים מעירוב הכוח המדמה, בנבואה – הכל מדויק ושלם. וזהו: "ביד הנביאים אדמה" – ה' הוא השולט על הכוח המדמה ומדמה להם את מה שהוא רוצה לדמות.

76 בעל רוח הקודש מקבל תוספת ידיעות על הידיעות שכבר השיג והן בתחום השגתו. על זה נאמר בברכות נה, א: "אמר רבי יוחנן: אין הקדוש ברוך הוא נותן חכמה אלא למי שיש בו חכמה, שנאמר: 'יהב חכמתא לחכימין ומנדעא לידעי בינה'. שמע רב תחליפא בר מערבא ואמרה קמיה דרבי אבהו, אמר ליה: אתון מהתם מתניתו לה, אנן מהכא מתנינן לה – דכתיב: 'ובלב כל חכם לב נתתי חכמה'". וזה נאמר על בצלאל שהיה בעל רוח הקודש. אבל הנביא זוכה לדבקות מהעולם העליון ומתוך כך

מסלול 1: יום ה, כד סיון
מסלול 2: יום א, כו סיון
מסלול 3: יום ב, כה סיון
מסלול 4: יום ג, כד סיון

והנה גילוי כבודו יתברך שמו - הוא יהיה הפועל בכל מה שימשך לנביא בנבואתו. והנה ממנו ימשך בכוח הדמיון שבנפש הנביא, ויצויירו בו עניינים מה שיוכרח בו מכוח הגילוי העליון ולא מצד עצמו כלל. ומתוך הדמיונות ההם תמשך בו מחשבה והשכלה, שחקיקתם תהיה מכוח הכבוד המתגלה⁷⁷.

וישאר העניין קבוע בשכלו, שגם כאשר ישוב למצבו האנושי תמצא הידיעה בו בבירורה.

זה כלל עניין הנבואה לכל הנביאים, אך פרטי המדרגות רבים, וכמש"ל בס"ד. ועל הכל מדרגתו של משה רבנו ע"ה, שהעידה עליו התורה (דברים לד, י): "וְלֹא קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה אֲשֶׁר יָדָעוּ ה' פְּנִים אֶל פְּנִים". (על ההבדלים בינו לשאר הנביאים ידובר בפרק ה.)

הערות - ילמד עננים דרכו

הנבואה רואה רק מה שקורה בעולם הרוחני ששייך להנהגת הזמן הזה, ולא להנהגות העתידיות, כמו שאמרנו חז"ל (ברכות לד, ב): 'כל הנביאים כולם לא נתנבאו אלא לימות המשיח אבל לעולם הבא עין לא ראתה אלוהים זולתך' - עיין מהר"ל, תפארת ישראל פרק נז.

הבדל נוסף בין השגה אנושית להשגת הנביא מובא בדעת תבונות סי' קפ: "ממה שאפשר להיות במראיהן - זה הוא ריבוי הדמויות, ואפילו הפכיים זה לזה ברגע אחד. ודבר זה לימדנו חז"ל במסכת סופרים (טז, ב) ז"ל: 'פנים בפנים דבר ה' עמכם, פנים - תרי, בפנים - תרי, הא ד' אפינ: של אימה - למקרא, בינוניות - למשנה, שוחקות - לתלמוד, מסבירות - לאגדה'... הטעם לזה מבואר הוא כי כיוון שאין הדמויות הללו עצמיים, אלא גילוי נבואי נברא, תלוי ברצונו של מלך, שהוא אומר ויהי, שיתדמו דמויות אלה לנפש הנביא. הלא הוא יכול לברוא דמויות כמו שרוצה באיזה דרך שרוצה, ואינו צריך לחוקות הטבע הגשמי הלז, שאינם עשויים אלא לגופים לבד..."

77 הכבוד השורה על הנביא נותן בכוח המדרמה את המשל והחידה, ובכוח השכלי את הפתרון לחידה. ז"ל הרמח"ל בדעת תבונות סי' קפ: "הכבוד המתגלה עליהם יחדש בלבם דמיונות נבואיים, שיהיו כמו לבושים וחידות לעניינים הראויים להגיע לידיעתם, וכמו כל שאר המשלים והחידות שבעולם... יתברר להם בלי שום ספק שהמתגלה עליהם ומדבר עמהם יהיה כבודו ית', והוא המחדש בלבם הדמיונות הנבואיים ההם. ותחקק בלבם ידיעה כמו כן - ששיגו פתרון המראה והחידה, ושיגו מה שהאודן ב"ה רוצה לגלות להם. וכדברים האלה כתב הרמב"ם זללה"ה בפרק ז מיסודי התורה (הלכה ג), זה לשונו: 'הדברים שמודיעים לנביאים במראה הנבואה - דרך משל מודיעים לו, ומיד יחקק בלבו פתרון המשל במראה הנבואה, וידע מה הוא'."

בהמשך שם הרמח"ל מחלק בין "משלי המידות" לבין "משלי התולדות". ב"משלי המידות" הנביא משיג את המידות האלוהיות העקרוניות, ובאמצעותן ישיג מיד את פתרון הנבואה. לעומת זאת, "משלי התולדות" הם פעולות ספציפיות שה' פועל בעולם, ובהם נדרש פירוש של המופקד על אותה פעולה - המלאך. [וזאת בניגוד לדברי הר"ן בדרשותיו (דרוש חמישי) שפירש שהצורך בפירושי המלאך לזכריה ודניאל היה בגלל הירידה במדרגות הנבואה והסתלקות השכינה]. הרמח"ל בדעת תבונות סי' קצ מסביר מדוע הקב"ה מקדים את התמונות, המשל והחידה הגשמיים, לחקיקת הידיעה בלב הנביא: א. הקב"ה מעוניין להתגלות לבני אדם לפי דרכם; ב. כל הנבראים התחתונים הם דמיון לעולם הרוחני, וע"י המשל והנמשל הנביא לומד לקשר בין העולם הגשמי לרוחני ולהבין כיצד הגשמיים מלמדים על מה שלמעלה.

שאלות מנחות:

- ✦ מהן ארבע הבחינות היוצאות מפרק זה, שהאדם משיג בהן?
- ✦ מהם שני ההבדלים בין ההשגות הבאות בהשכלה טבעית להשגות הבאות בהשכלה נשפעת?
- ✦ מדוע לפעמים ישנה השכלה נשפעת ללא שהאדם מודע לכך?
- ✦ מה התכלית של הנבואה ומה התכלית של שפע רוח הקודש?
- ✦ מהי אספקלריא?
- ✦ האם ריבוי המראות וטשטושן עלול להוביל את הנביא לטעות בנבואה?
- ✦ אילו השכלות אדם משיג בשכל טבעי, אילו ברוח הקודש ואילו בנבואה?

מסלול 1 - הלימוד בשישי-שבת ברמב"ן על הפרשה
